Lépcső

2019 Búcsú

194. szám

Ciszterci Szent Imre Plébánia

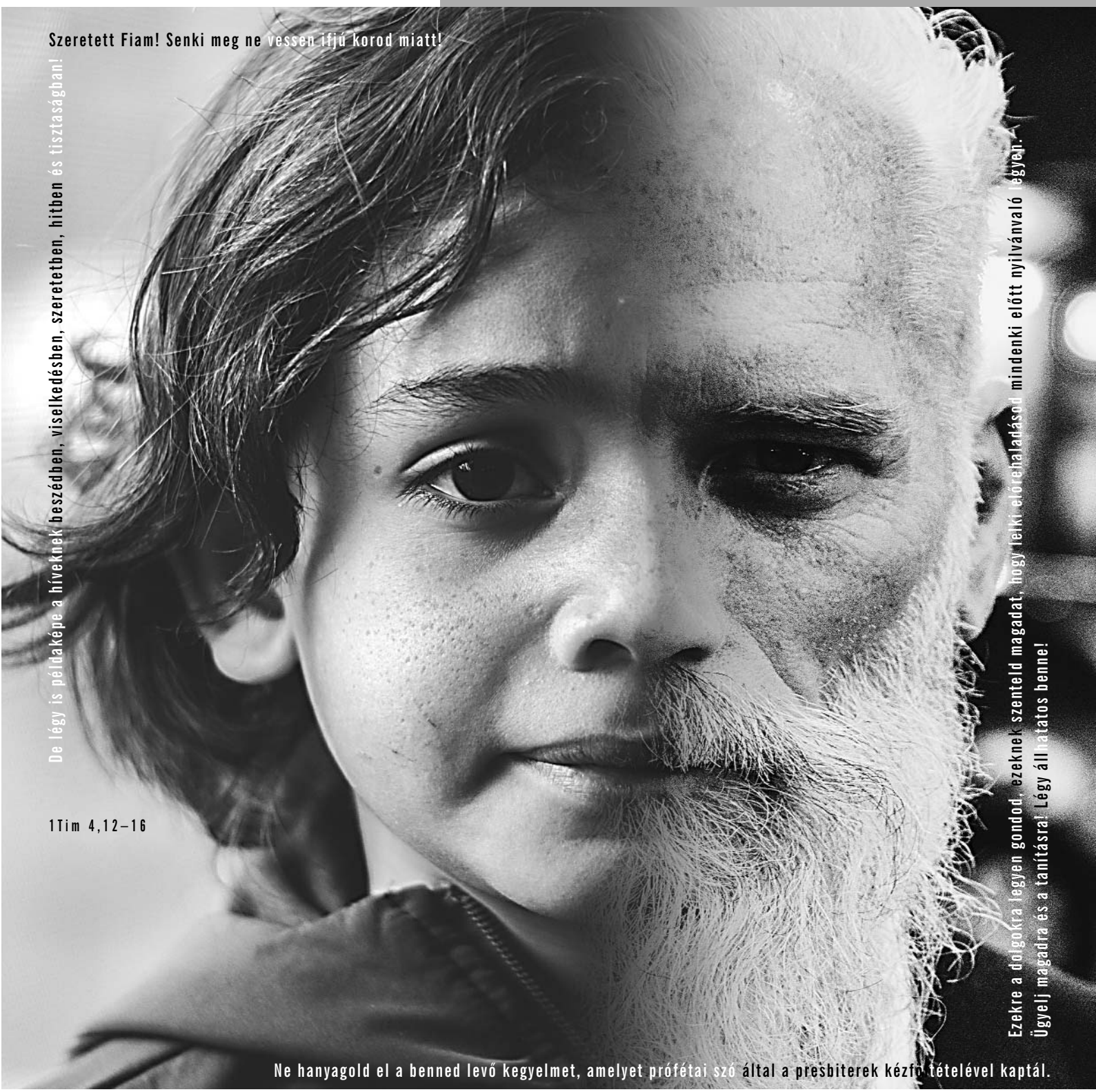

Hatalommal ruházta fel őket

Írásunk szerzője plébániánk káplánja, ciszterci szerzetes, húsz éve pap.

Egy esztendőnyi távolság választ el minket az Eucharisztikus Világkongresszus megnyitójától. Plébániánk több ösvényen is szeretne felkészülni, felkészíteni a különleges eseményre a szó, az írás, az elmélkedés és a muzsika által. Lőrinc atya Lépcső-sorozata is e szándékot szolgálja.

„Leszáll rátok a Szentlélek, erőt kaptok és tanúim lesztek” (ApCsel 1,8) – ígérte meg Jézus Krisztus apostolainak mennybemenetele előtt. A Szentlélek nem volt ismeretlen a tanítványok számára, de ők inkább az Isten Lelkéről tudtak. Az Isten Lelkén, pontosabban Isten lélegzetén azt az erőt értették, amellyel az Isten életet lehelt a teremtésbe. Ám Isten Lelke, lélegzete nemcsak életet adott a teremtéskor a világnak, hanem fenn is tartja azt – vallotta az Ószövetség. *„Kiárasztod lelkedet, s ők életre kelnek, és megújítod a föld színét.”* – olvashatjuk a 104. zsoltárban. Ám *„ha lélegzetüket megvonod, elenyésznek, és porrá lesznek ismét.”*

A Szentlélek az Ószövetség világában is hatott. Isten Lelke tette a prófétákat Isten üzenetének közvetítőivé. Akin az Isten Lelke megnyugodott, az sajátos és igen szoros kapcsolatba került az Istennel. Mindezekről tudtak az apostolok, de ekkor még nem tapasztalták meg pünkösd erejét. A Szentlélek ugyanis pünkösdkor sajátos módon foglalta le magának az apostolokat. Bátorságot és erőt ajándékozott nekik, és képessé tette őket az evangélium hirdetésére.

Templomunk egyik mellékoltárának képe az apostolokat ábrázolja. A tanítványok felett a Szentlélek galambja lebeg. Az apostolok kezükben tartják attribútumaikat. Az attribútum olyan tárgy, mely egy bizonyos személyre jellemző, azt könnyen felismerhetővé teszi. A képen könnyen beazonosítható Péter a kulcsról, Pál a kardról, András az „andráskeresztről”, János a kehelyről, Máté evangélista mellett ott az írószerszám, térdén pedig a könyv. Nem a pünkösdi jelenet ez. A mezőkövesdi Takács István alkotása azt igyekszik ábrázolni, hogy a Szentlélek tette alkalmassá az apostolokat arra, hogy sajátos hivatásukat betöltsék.

„Ami Jézusban látható volt, az átment a szentségekbe” – fogalmazta meg Szent Jeromos. Ezt az „átmenetelt” az apostolok révén vitte végbe Krisztus Urunk. Az apostolokat pedig a Szentlélek lelkesítette. Az apostolok és a köréjük szerveződő közösség, vagyis az egyház pünkösd után megvalósította Jézus Krisztusnak az utolsó vacsorán elhangzott utasítását: *„Ezt tegyétek az én emlékezetemre!”* (Lk 22, 19; 1Kor 11, 24). Az Apostolok Cselekedetének tanúsága szerint az első keresztények *„házanként végezték a kenyérszegést, örvendezve és a szív tisztaságával vették magukhoz az eledelt.”* Így ünnepelték meg az EUCHARISZTIÁT. Ebből a kenyérszegésből nőtt ki a SZENTMISE. Pál apostol is tanúságot tesz az „Úr vacsorájának” megünnepléséről (1Kor 11, 17-34).

Az apostolok elmentek „egészen a föld határáig” (Ap Csel 1, 8), hogy teljesítsék az Úr missziós parancsát: *„Menjetek tehát, és tegyetek tanítvánnyá minden népet. KERESZTELJÉTEK meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében, és tanítsátok meg őket arra, hogy megtartsák mindazt, amit parancsoltam nektek! És íme, én veletek vagyok minden nap a világ végéig!”* (Mt 28, 19-20). Jézus Krisztusnak ez a velünk, egyházával való maradása mindenekelőtt a szentségek által valósul meg.

Jézus Krisztus a feltámadása után, saját isteni, bűnbocsátó hatalmát adta át tanítványainak: *„Aztán újra szólt hozzájuk: Békesség nektek! Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket. Amikor ezt mondta, rájuk lehelt, és így szólt hozzájuk: Vegyétek a Szentlelket! Akiknek megbocsátjátok bűneiket, bocsánatot nyernek; akiknek pedig megtartjátok, azok bűnei megmaradnak.”* (Jn 20, 21-23) A Szentírás szerint ezt a hatalmat gyakorolták az apostolok. Pál tudósít bennünket arról, hogy bizonyos esetekben ítéletet tartottak a bűnös felett (1Kor 5, 1-13), vagy a vétkest kizárták a közösségből (Róm 16, 17; 2Tesz 3, 14-15). A kiközösítettet „Urunk Jézus Krisztus hatalmával” átadták a sátánnak (1Kor 5, 5; 1Tim 1, 20; 2Tim 2, 26), hogy ráébredjen: a közösség kegyelmi támogatása nélkül mennyire gyenge; és hogy visszakívánkozzék, kész legyen beállítottsága és magatartása megváltoztatására, és így „lelke üdvözüljön az Úr napján” (1Kor 5, 5). Az apostoli egyház vezeklési időt és elégtételt szabott ki, gyakorolta a BŰNBOCSÁNAT SZENTSÉGÉT.

Az egyházra pünkösdkor kiáradt a Szentlélek, aki azóta az egyházzal van. Így a Lélek ajándékai az egyház által áradnak ki. Az Apostolok Cselekedeteinek 19. fejezete arról számol be, hogy Pál találkozott olyanokkal, akik még csak Keresztelő János bűnbánati keresztségével voltak megkeresztelve, és így még nem részesültek a Szentlélekben. Majd *„megkeresztelkedtek az Úr Jézus nevében. Pál rájuk tette kezét, és a Szentlélek le-*

szállt rájuk, ők pedig nyelveken kezdtek beszélni és prófétáltak." (ApCsel 19, 5-6) A szövegből világosan kitűnik, hogy a keresztelés és a kézrátétel elkülönült egymástól. A kézrátétel közvetített egy karizmát, a nyelveken szólás ajándékát. (A karizma a Szentléleknek olyan különleges ajándéka, amelyet a megajándékozottnak az egyház, a közösség javára kell használnia.) Pál apostol kézrátételével MEGBÉRMÁLTA ezeket az embereket.

Krisztus Urunk küldte tanítványait, hogy tevékenységét folytatva, gyógyítsák a betegeket (Mt 10, 8; Mk 16, 18). Márk evangéliuma arról számol be, hogy az apostolok *„sok beteget megkentek olajjal, és azok meggyógyultak"* (Mk 6, 13). Gyakorolta ezt az apostolok korának egyháza is. Jakab levelében olvashatjuk: *„Beteg valaki köztetek? Hívassa el az egyház presbitereit (véneit, elöljáróit), azok imádkozzanak fölötte, és kenjék meg őt olajjal az Úr nevében! A hitből fakadó imádság megszabadítja a beteget, és az Úr felsegíti őt, ha pedig bűnökben van, bocsánatot nyer."* (Jak 5, 14-15) A BETEGEK SZENTSÉGÉRE ismerhetünk ebben.

Jézus Krisztus a Tizenkettőt elkülönítette a többitől, felkészítette őket az evangélium hirdetésére, bűnbocsátó hatalmat adott nekik, megbízta őket a keresztéléssel, rájuk bízta az eucharisztiát. Hatalommal ruházta fel őket: *„Bizony, mondom nektek: mindaz, amit megkötöttök a földön, meg lesz kötve a mennyben is, és amit föloldotok a földön, föl lesz oldva a mennyben is."* (Mt 18, 18) Az Apostolok Cselekedeteiből és az apostoli levelekből megtudhatjuk, hogy az apostolok a keresztény közösségek élére vezetőket választottak ki, akiket kézfeltétellel iktattak be tisztségükbe, átadva nekik a Jézus Krisztustól kapott küldetést és hatalmat (ApCsel 6, 6; 13, 3; 2Tim 1,6). Ebből a gyakorlatból alakult ki az EGYHÁZI REND szentsége.

Krisztus Urunk a HÁZASSÁGOT, az Ószövetségre hivatkozva (Ter 1, 24), felbonthatatlannak nyilvánította ki (Mt 19, 4-7; Mk 10, 2-12). Az apostolok is ezt vallották (1Kor 6, 16; Ef 5, 31-33)

Az apostolok továbbvitték Krisztus művét, és ehhez szükségük volt az erőre a magasból, az Istentől. Az erő, Jézus Krisztus ereje bennünket is eltölt a szentségek révén. Katolikus egyházunk élete, gyakorlata az apostolok egyházát követi, teljesen a Szentírásra támaszkodik. Hisszük, hogy az Eucharisztia kenyere és a bora valóban az Úr teste és vére, a bűnök az egyház szolgálata révén valóban bocsánatot nyernek, a házasság felbonthatatlan, az apostolok utódai és azok munkatársai (püspökök és papok) sajátos lelki hatalommal rendelkeznek, a mindenkori pápa tovább viszi Péter apostol küldetését, akiért Jézus Krisztus külön imádkozott: *„könyörögtem érted, hogy el ne fogyatkozzék a hited: azért, ha majd megtérsz, erősítsd a testvéreidet!"* (Lk 22, 32). Folytatni lehetne még a sort. A közelmúltban szentté avatott Henry Newmann bíboros katolizálásában nagy jelentősége volt annak a felismerésnek, hogy az apostolok korának egyháza a katolikus egyházban áll fenn. Jó ehhez az egyházhoz, közösséghez tartozni, hiszen eleven kapcsolatban lehetünk azokkal, akik találkozhattak Jézus Krisztussal, akik ott voltak az utolsó vacsorán, akik tanúskodhattak feltámadásának erejéről.

Egyházunk a Szent Apostolokról szóló szentmisében a felajánláskor így imádkozik: *Urunk, Istenünk, áraszd reánk Szentlelkedet, akit gazdagon kiárasztottál apostolaidra, hogy megismerjük mindazt, amit általuk nekünk ajándékoztál, és a dicséret áldozatát rendelésed szerint mutassuk be dicsőségedre. Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.*

Kérem a kedves Olvasót, hogy keresse meg azokat a szentírási helyeket, amelyeket idéztem vagy megjelöltem. Gyümölcsöző Biblia-böngészést kívánok!

Huszár Lőrinc O.Cist.

A szeretet misztériuma

A Ciszterci Család ünnepe Cîteaux-ban

Charta Caritatis

Ünnepi, jubileumi év köszöntött a Ciszterci nagy Családra. 900 évvel ezelőtt, 1119. december 23-án hagyta jóvá II. Kallixtusz pápa a Charta Caritatis dokumentumot. Harding Szent István, a harmadik alapító atya és munkatársai, saját koruk szerzetesei és monostoraik számára fogalmazták meg a Szeretet Okmányát. Ez elrendezi, irányítja és élteti az egyes monostorok egymás közötti gyakorlati és spirituális kapcsolatát, mely egyben a ciszterci karizma, communio és misszió megfogalmazása is. Mindezt olyan gonddal és körültekintéssel írták meg, hogy 900 évvel később, ma is elér és éltet minden olyan monostort, közösséget, szerzetestestvért, nővért és laikust, akik Cîteaux forrásából táplálkoznak.

Nálunk Kismaroson, egyéves előkészület előzte meg az ünnepi évet. A gondos kutatómunkával elkészült tablók híven tükrözik a mai ciszterci „élő építőkövek” életét, szolgálatát világszerte. Hogy mindez megvalósuljon, számos közösséggel vettük fel a kapcsolatot Japántól Argentínáig, Norvégiától Ausztráliáig. A fényképekhez mellékelt személyes hangvételű üzenetek – bár sokfelől és nagyrészt számunkra ismeretlen testvérektől-nővérektől érkeztek (pl. Indonéziából, Brazíliából, Indiából, Dániából) – ugyanazt az utat járták be, amire a Charta mutatott rá sok évszázaddal korábban: azon kell munkálkodunk, hogy megtaláljuk „miféle egyezséggel, mi módon és legfőképpen milyen szeretettel kell a világ különböző részein testileg ugyan szétszórt szerzeteseinknek lelkileg elszakíthatatlanul eggyé forrniuk.”

Jó volt elmélkedéseink, közösségi beszélgetéseink kapcsán újra és újra megerősödni abban a küldetésben, amely a láng továbbadására hív bennünket. Hálásak vagyunk, hogy ezzel az üzenettel az elmúlt tanév során eljutottunk a ciszterci diákokhoz, tanárokhoz, szülőkhöz is. Ilyen lélekkel készülődtünk Szentháromság vasárnapjára, amikor a Ciszterci Család együtt ünnepelte Cîteaux -ban, a kezdetek helyén a ciszterci communiót.

Cîteaux több, mint Cîteaux

A több mint 200 szerzetessel, elöljáróval, elkötelezett laikussal úgy találkoztunk, mintha otthon volnánk. Kilencszáz évvel korábban itt kezdődött, innen indult el minden. Mára a forrás nagy folyammá duzzadt. Az évszázadok során a ciszterci élet a történelem viharaival és az emberek ellentmondásos törekvéseivel szembesült. A nyelvi, politikai és kulturális megosztottság megtörte a ciszterci egységet, a háborúk és a forradalmak lerombolták az intézményeket.

Ezért van, hogy ma a ciszterci szerzetestestvérek és nővérek több különféle rendet alkotnak: a Ciszterci Rend (O.Cist.), a Szigorú Obszervancia Ciszterci Rendje (trappisták – OCSO), amelynek a cîteaux-i apátság is tagja, valamint a bernardinusok, az Anagni és a Szent Bernát Kongregációk és végül – igaz, kicsit távolabbról – a ciszterci család legfiatalabb tagja, az elkötelezett laikus ciszterciek csoportja.

A közös ünnepléssel megvalósult, hogy egy hosszú, közös történet zavarai, elakadásai után mindnyájan testvérként találkozzunk egymással azért, hogy hálát adjunk Istennek, akinek Lelke szüntelenül táplálja a cisz-

Az írás szerzője 1975-ben a Szentendrei Ferences Gimnáziumban érettségizett. A Kismarosi Ciszterci Nővérek közösségében 1980-ban tett örökfogadalmat. A Budapesti Hittudományi Akadémián spirituális teológiából szerzett teológiai doktorátust. A Kismarosi Ciszterci Nővérek konventkáptalanja 2003-ban apátnővé választotta.

terci életet, és arra indítja a rend tagjait, hogy új módon éljük meg alapítóink karizmáját. A gyökérnél, a forrásnál, Cîteaux-ban örömmel fedeztük fel és éltük át az ünnepet, mint a Ciszterci nagy család.

Ahogy kezdetben történt, Cîteaux mindössze néhány évig létezett önmagában, mert amint az „Új Monostor" életereje nőtt, La Ferté és a többi monostor alapításával Cîteaux több volt már, mint Cîteaux önmagában. Az ünnep által átéltük, hogy az alapító helyen élő közösség ma is elfogadja igazi helyét a Ciszterci nagy családban, a teljes ciszterci communio szolgálatában él, mintegy történelmi szimbóluma a Ciszterci Család egységének.

Különös, mély élmény volt számomra a communio hosszú előkészületi éveinek útja, alakulása és fejlődése nyomán megvalósulásként átélni azt, amit II. János Pál pápa 1998. március 6-án, a Cîteaux-i Apátság alapításának 900. évfordulója alkalmából levelében kért és fogalmazott meg a Ciszterci család számára: *Cîteaux alapításának ezen ünnepén nagyon bátorítom arra a ciszterci nagy család közösségeit, hogy lépjenek be együtt az új évezredbe, valódi communióban, kölcsönös bizalomban, és azoknak a hagyományoknak a tiszteletben tartásával, amelyek a történelem örökségei. Kívánom, hogy annak az „Új Monostornak" az ünnepe, amelynek kilenc évszázadon keresztül akkora kisugárzása volt az Egyházban és a világban, mindenkit emlékeztessen a közös eredetre és a közös hovatartozásra. Emellett pedig legyen annak az egységnek a szimbóluma is, amelyet szüntelenül be kell fogadni és állandóan kell építeni.*

Az Eucharisztia ünneplése és a Szeretet szentsége

Egy kis szerzetesi csapatnak köszönhető – akik a ciszterci világ egészét képviselik –, hogy nagy gonddal volt megtervezve és megszervezve az ünnep – kezdve attól, hogy a választott nap a Szentháromság vasárnapja volt, mely legjobban kifejezi a Szeretet misztériumát, amelynek megélésére kaptuk meghívásunkat. Hildegard apátnő hozzáértéssel és humorral arra indított minket, hogy megízleljük a Charta Caritatis szövegét.

Ezt követte az ünnepi hálaadó szentmise, melyben átélhettük Krisztus cselekedetének, Krisztus szeretetének legnagyobb jelét és alázatának követését a lábmosás szertartásában. *Ekkor adta övéinek, akiket mindvégig szeretett és a világban hagyott, szeretetének legnagyobb jelét…* (Jn 13, 1b) *Ha tehát én, az Úr és Mester, megmostam lábatokat, nektek is mosnotok kell egymás lábát. Példát adtam nektek: amint én tettem veletek, ti is úgy tegyetek.* (Jn 1, 14-15)

A szentmise homíliája után, melyet a mise főcelebránsa, a cîteaux-i apát mondott, a két nagy rend generális apátja (O.Cist. és OCSO), valamint a cîteaux-i apát megkezdte a lábmosás szertartását nem mindennapi

módon. Az előre kiválasztott apátok háromszor hatos csoportjaihoz odalépve elindították a Krisztus által kért kölcsönös lábmosás gesztusát. Aki kapta ezt a szolgálatot, a mellette ülőnek adta tovább. A hatos csoport utolsó tagja, a náluk megkezdő apát lábát mosta meg. Így teljesedett be az egymást szolgáló, befogadó és megbocsátó szeretet körforgása. Ezzel párhuzamosan a három női generális elöljáró ugyanígy tett az előre kiválasztott háromszor hatos csoport apátnői között. Mindeközben az egész ciszterci család egy szívvel, egy lélekkel énekelte: *Ubi caritas et amor, Deus ibi est…* Valóban köztünk volt Krisztus.

Megrázó élményként őrzöm azt a pillanatot, amikor a Kongóban élő, addig számomra ismeretlen bernardinus elöljáró nővértől kaptam, és az addig szintén ismeretlen generális anyának továbbadtam Krisztus szeretetének legnagyobb jelét. A kölcsönös szeretet által váltunk egymás számára ismertté.

Krisztus szeretete konkrétan is jelenlévővé vált a lábmosás gesztusában. A valódi közösségi élet magában foglalja a megbocsátást, az elfogadást, a kölcsönös szolgálatot. Mindnyájan, akik a szentmisén részt vettünk, mélyen átéltük a Szeretet misztériumát, szentségét. Az Úr asztalának vendégsége után testvéri légkörben fogyasztottuk el a szeretetlakomát a monostor folyosóján feldíszített asztalok mellett. Ezt követte a délutáni imaóra.

Kis átrendeződés után – hiszen minden esemény a templomban zajlott – a jelenlegi ciszterci család öt generális elöljárója, valamint a cîteaux-i apát, egy koordinátor vezetésével „kerekasztalnál" beszélgettek tapasztalataikról, élményeikről és elképzeléseikről a Szeretet Okmányával kapcsolatban. Lehetőség volt kérdésfeltevésre is. A ciszterci communio napja az esti dicséret imádságával zárult.

Dr. Horváth Olga O.Cist. apátnő

vers mindenkinek

Szeretet nélkül nincs igazság. Igazság nélkül nincs egyetértés. Egyetértés nélkül nincs szeretet.
Aki Isten színe előtt áll – hogyan is lehetne magányos?

DENCSIK LÁSZLÓ

Szimbolikus kiindulópontként az 1818. évet jelölhetjük meg egy hosszú fejlődési út első nyilvános állomásaként. Jankovich Miklósnak (1772–1846) a Tudományos Gyűjtemény II. évfolyamában Esedezés a' Magyar Régiségek iránt címmel ekkor közzétett felhívásáról van szó, amelyben azzal fordult az olvasókhoz, hogy *„A' Nemzet szorgalmát, Tudomány és vitézségbeli Érdemét, következésképpen méltóságát és Dicsőségét”* fenntartó és környezetükben található építészeti emlékekről, valamint egyéb régiségekről, a lehetőségeikhez mérten tudósításokat, ill. rajzokat bocsássanak a folyóirat rendelkezésére. A rajzok elkészíttetéséért a felhívás külön díjat is kilátásba helyezett.

Szellemi megközelítésben azt mondhatjuk, hogy a műemlékvédelem az európai ember törekvéseinek a 18–19. század fordulója táján kialakult modern kori fejleménye, szoros összefüggésben a valóság egyre szélesebb területeinek megértésére irányuló tudományos erőfeszítések eredményeivel.

A műemlékvédelmi gondolat megjelenésének ezen túl előfeltétele a régi korok alkotásaival kapcsolatban az emlék mint érték, majd ennek részeként a történelmi érték megjelenése. A reneszánsz kor felismeréséről van szó, amelyben központi szerepet kaptak az ókor emlékei mint a művészeti norma megjelenítői, ill. e norma meghaladásának viszonyítási alapjai.

Goethétől származik a műemlékvédelemnek talán legkorábbi világos megfogalmazása is. 1799-ben erről ezt írta: *„Az összes műalkotások, mint ilyenek az egész művelt emberiség tulajdonát képezik és azzal a kötelezettséggel vannak összekapcsolva, hogy megőrzésükről gondoskodjanak.”*

A műemlékvédelem megjelenését előkészítő szellemi mozgalmak értelmiségi szereplői papok és szerzetesek, független művészek, műgyűjtők, építészek, orvosok, jogászok vagy a felvilágosult kormányzatok különböző, elsősorban az építési hatóságoknál működő tisztviselői voltak minden társadalmi rétegből. Ők azok, akik a 18. sz. első felétől akciókat indítanak a történelmi és művészeti emlékek védelmében, műemlékeket leltároznak, és illusztrált gyűjtéseket tesznek közzé.

Ezzel párhuzamosan zajlott le az a változás is, amelyben a művészet iránt érdeklődők és elkötelezettek körében a műértő kritikus mellett megjelent a szakember, előbb a régész, aztán a művészettörténész, majd az építész is, aki már a tudomány folyton csiszolt és gyarapított eszközeit vetette be, hogy az érdeklődése és tisztelete tárgyát képező régiségeket, most már (műemlékként rendszerezze, történetét feltárja, lényegét megértse, és mindezt másokkal is megismertesse, arra

Nemzeti és egyetemes

A MŰEMLÉKI GONDOLAT SORSA A 19. SZÁZADI MAGYARORSZÁGON

Cikkünk szerzője művészettörténész. Szakterülete a műemlékvédelem és a műemléki topográfia. Családja 1913 óta él a Gellért-hegyen és sok szállal kapcsolódik a Szentimrevároshoz, plébániájához. 1973–1990-ig a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatócsoportjának munkatársa. A határon túli magyarsággal kapcsolatos ügyekért felelős államtitkárként 1990–1994 között részt vett az Antall-Boross kormány munkájában. 1998–2000-ig az Országos Műemlékvédelmi Hivatal elnöke volt. 2010 óta a Gellérthegyvédő Egyesület elnökeként is tevékenykedik.

Az alcímben jelzett történeti folyamatot figyelemmel kísérve világosan kiderül, hogy olyan, a nemzeti identitásunktól elválaszthatatlan és ma különösen is időszerű közügyről van szó, amely mindenhol beépült a polgári állam intézményrendszerébe, és onnan a kultúránkat érintő súlyos következmények nélkül nem emelhető ki.

Henszlmann Imre 1846-ban készült terve a kassai dóm felújítására, melyet a kölni dóm 14. századi homlokzatrajza ihletett

törekedve, hogy védelmük érdekében minél szélesebb körben szerezhessen támogatást. Mindezek során aztán az e körök által is osztott goethei gondolat jegyében körvonalazódott egyre határozottabban az intézményes feltételek megteremtésének konkrét igénye és követelményrendszere.

Ilyen módon érett meg a gondolat, hogy a műemlékek védelme közügy, tehát alapvető állami feladat is, amelynek ki kell alakítani jogi és szervezeti kereteit, a védendő emlékek szakszerű felleltározásától a magánérdek ésszerű korlátozásán keresztül, a szakemberképzésig. A műemlékügy születése idején Európa-szerte – így Magyarországon is – egyszerre volt nemzeti és egyetemes törekvés.

Mindezek tudományos alapokra helyezésének és a műemlékvédelem modern intézményrendszerének követelése a már említett Jankovich Miklósnál jó negyven évvel fiatalabb tudós generáció működése során öltött határozott formát Magyarországon. Ennek hátterében a kiváló művészetelméleti és pedagógiai képességekkel rendelkező Böhm József Dániel (1794–1865) műgyűjtő és éremművész bécsi szellemi köre volt, amelyben együtt indultak szakmai és közéleti pályájukra a tudományos megalapozottságú osztrák és a magyar művészettörténet, muzeológia, régészet és műemlékvédelem megalapítói.

A szepesszombati születésű, rendkívüli kézügyességű Böhm 1813-tól a bécsi Akadémián szobrászatot tanult, majd Rómában képezte tovább magát. A művészi gyakorlat mellett történeti és pedagógiai szempontok szerint felépített rendkívül gazdag műgyűjteménnyel rendelkezett, és a köré gyűlt tanítványoknak ezeken demonstrálta a műalkotások beható vizsgálatára épített, eredeti és előremutató művészettörténeti tanítását.

Pulszky Ferenc (1814–1897), aki maga is kör tagja volt, 1874–1880 között írt emlékezéseiben erről így vall: *„ő tanított arra, hogy a műemlékeket mindig összefüggésben bíráljam azon idővel, melyben keletkeztek, s a művészetet minden nemzetnek kulturális állása kifolyásának tekintsem, szóval a történelemből ítéljem meg az emlékeket, s az emlékekből a történelmet.”* Böhm köréhez tartozott a Pulszky mellett számunkra legfontosabb Henszlmann Imre (1813–1888), mert haláláig a magyar műemlékvédelem ügyének leghatásosabb és legeredményesebb előmozdítója volt.

Az 1847-ben még csak a vágyak birodalmába tartozó cél, az állami műemlékvédelem megvalósítása is ott lebeg már e szövegnek az európai fejleményeket jól ismerő megalkotói előtt. Ebben a reménybeli hivatalban fogja majd az intézkedések vezérfonalát jelenteni a meginduló gyűjtőmunka eredményeként összeállítható „régiségek lajstroma”.

A forradalmat követő birodalmi restauráció és neoabszolutizmus a műemlékvédelem magyarországi pályájának gyökeresen új irányt szabott. Az elsődleges feladat az emlékek összegyűjtése, leírása, publikálása és osztályozása volt. Ebből kellett összeálljon a „monumentális (keresztény) műrégészeti statisztika”.

A magyar konzervátorok közül Ipolyi (Stummer) Arnold (1823–1886) zohori plébános személyét kell kiemelnünk, az alsó-pozsonyi kerület felelőse lett, a levelezők közül pedig Rómer Flórist, akit 1859-ben neveztek ki erre a posztra. Szempontunkból különös figyelmet érdemel Ipolyi Arnold nagyszabású csallóközi kutatása. A szerző az alsó-pozsonyi (Ausztriával határos nyugat-magyarországi közigazgatási egység) terület konzervátoraként készítette el az első olyan magyarországi műemléki topográfiát, amely egy tájegység emlékeit a történelmi források figyelembevételével, rendszeres terepbejárás alapján teljes egészében feldolgozza.

Pulszky Ferenc (1814–-1897) politikus, műgyűjtő, az MTA tagja, a magyar múzeumügy és műemlékvédelem egyik megalapítója

Rómer Flóris (1815–1889) régész, művészettörténész, a magyar régészet alapító atyja, nagyváradi nagyprépost, kanonok

Henszlmann Imre (1813–1888) művészettörténész, az MTA tagja, a művészettörténet első magyarországi professzora és az állami műemlékvédelem megszervezője

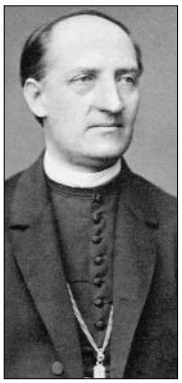

Ipolyi Arnold (1823–1886) besztercebányai, majd nagyváradi püspök, az MTA igazgatósági tagja, a magyar művészettörténet és műemlékvédelem egyik úttörője

A kassai dóm északnyugatról 1900-ban. Steindlnek a Henszlmann 1846-os elképzelését követő kéttornyos, „stílszerű” kiegészítését előirányzó tervét a megváltozott korszellem már elvetette

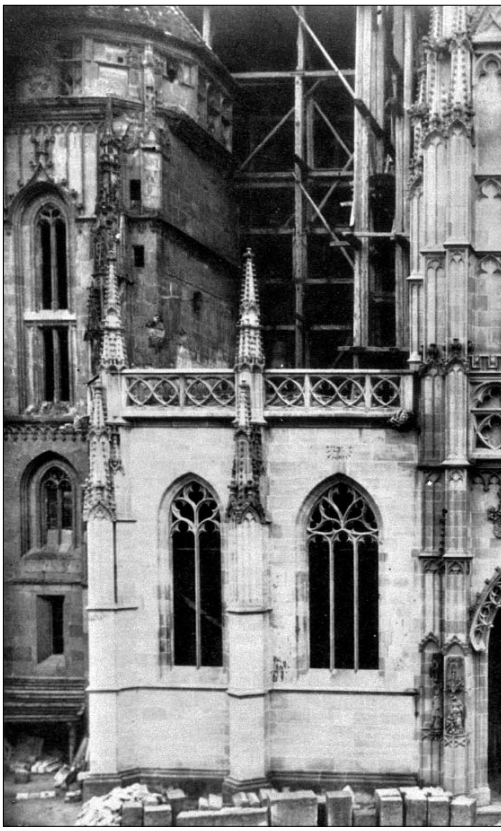

A kassai dóm déli homlokzata. „Restaurálás" közben lebontják a meglévő épület nagy részét

Emellett a magyar művészettörténet tudomány és műemlékvédelem szempontjából igen jelentős Rudolf von Eitelberger 1854–55-ben megtett saját terepbejárása és helyszíni megfigyelései alapján készített tanulmánya, amelyet a legfontosabb magyarországi román kori emlékekről (Pannonhalma, Lébény, Vértesszentkereszt, Bélapátfalva, Nagybörzsöny, a székesfehérvári bazilika forrásadatai és a Szent Anna kápolna, a veszprémi székesegyház és Gizella-kápolna, Felsőörs, Tihany, Pécs és Ják). A szerző mindezeket az emlékeket a tudományos megközelítés szempontjából messze előremutató módon közép-európai összefüggésbe állítva tárgyalja.

A művészeti jelenségek története regionális és európai összefüggéseinek újbóli felfedezése a két világháború közti előzmények után az 1960-as évektől nyitott új utakat és ezáltal az érintett szakterületeken az európai párbeszédbe való érdemi bekapcsolódás lehetőségét, a magyar tudományosság számára. Komoly új feladatot jelentett a magyar hivatali nyelv bevezetése is. A folyamatok eredményeként végül a 19. század utolsó harmadában a műemlékvédelem Magyarországon is beépült a tartós állami feladatok körébe.

Ezzel párhuzamosan a művészettörténeti, történészi és a történeti korokkal kapcsolatos műszaki tudás fejlődése, a tudás átadásának és a műemlékvédelemnek az intézményesülése, a műemlékként megbecsült emlékek kezelésének is kialakította a korra jellemző megoldásait. Ennek során már a kezdetekkor felmerültek a kezelési móddal (konzerválás, restaurálás, rekonstrukció) kapcsolatos alapvető értékszempontú dilemmák és konfliktusok. Ebből fakadt az egész 19. századot jellemző nézeteltérés a megőrizni és restaurálni akarók között a század végéig az utóbbiak túlsúlyával.

Befejezésül a kassai dóm „helyreállítása" példáján keresztül igyekszünk bemutatni a historizmus korában megszületett magyar műemlékvédőknek a műemlékhez való viszonyát. A nagy átalakítás 1877-ben indult meg, amikor Trefort Ágoston megbízásából Steindl Imre látott hozzá a romlásnak indult templomnak csak a legszükségesebbekre irányuló helyreállításához.

A munkálatok azonban hamarosan bontásokkal és „stílszerű" kiegészítésekkel, sőt a zavarosnak minősített térszerkezet megváltoztatásával és más, pl. a meglévő boltozatok koncepcionális hibáit „kijavító" megoldásokkal is járó, átfogó rekonstrukcióhoz vezettek. Az eredeti épület kereszthajós bazilika volt két mellékhajóval, északnyugaton hozzáépült gótikus kápolnával és az építéstörténet szakaszait is tükröző igen változatos boltozati megoldásokkal. Az új megoldás kiküszöbölte a szabálytalanságokat, a mellékhajókat a boltozás új rendjével megduplázta, a 15. századi orgonakarzatot lebontatta és újjal helyettesítette, a stílusegységet hangsúlyozandó, a berendezést neogótikus elemekkel (orgonaház, oltárok) elemekkel egészítette ki. A nyugati homlokzat tervváltozataiban Steindl a középkorban csonkán maradt déli torony teljes kiépítésére és az északinak is gazdagon kialakított gótikus kősisakkal való lezárására készített terveket. Mire azonban a felújítási munkálatok, már a századforduló idején, idáig jutottak, a műemléki szemléletben Európa-szerte és Magyarországon is éles elméleti vitákban

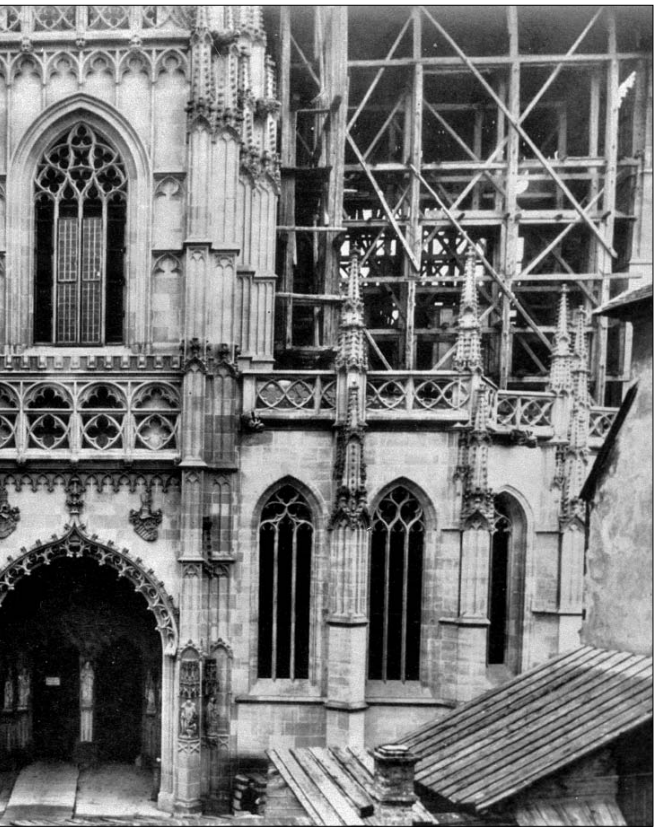

már hosszabb ideje érlelődő, alapvető fordulat állt be. Ennek irányelve ez volt: megőrizni, nem restaurálni! Vagyis a műemléket anyagában is tisztelni kell. Ettől kezdve a műemlék nem művészi alkotóképességünk kibontakoztatásának és minden korábbinál nagyobb (történeti) tudásunk kőbe öntésének tárgya, hanem az elmúlt korok alkotóképességének és történetének mással nem helyettesíthető tanúja, amelynek hitelét egyedül a ránk maradt eredeti minél teljesebb megőrzése, tehát konzerválása biztosíthatja.

A szemléletváltozás természetesen nem egy kitüntetett pillanat műve volt, eszmei követelményei már a műemléki gondolat 19. század eleji fázisában megjelentek általános érvényre jutásáról pedig az 1930-as évektől beszélhetünk a hazai gyakorlatban.

Entz Géza

A kassai dóm déli homlokzata 1900-ban. A restaurálás eredménye: a dóm újratervezett, a középkori mesterek „hibáit kijavító" főhajóval

Egy tökéletes nap

NOVELLA

A novella szerzője külkereskedelemmel és a rendezvényszervezéssel foglalkozik. Hobbija az utazás belföldön és külföldön, az akvarellfestés, az idegen nyelvek, minden, ami az olasz kultúrához kötődik, valamint novellák írása. Ezen belül leginkább a család, az emberi kapcsolatok és az emberek viselkedése foglalkoztatja.

Berkovits úr gyakorlatias ember volt. Vezető beosztású mérnökként ment nyugdíjba, és mire azon kezdett volna gondolkozni, milyen hatalmas változás előtt áll, kiderült felesége betegsége. Aztán már csak tette a dolgát, és vitték az események – egészen a temetésig.

Mindez öt éve történt. Nehezen szokta meg a magányt és az önellátást, bár anyagi gondok nem terhelték. Rendszeresen járt hozzá takarítónő, az ebédet hozatta, és ami azt illeti, egy idő után valamelyest beépült életébe Erzsike is, egy kedves, teltkarcsú özvegy tanárnő, aki ugyancsak reménytelenül keresgélte a „szép korban” a szépet. A vérnyomásingadozáson és néha előtérbe tolakodó köszvényes panaszokon kívül Berkovits úr szerencsére még alig érezte, milyen rég elmúlt az a gyötrelmes háborús év, amelyben született. Kevés sétával, sok újságolvasással, még több televízióval és rádióval, vagyis falrengető események nélkül, igen csendesen és passzívan, de valahogy elteltek a napok. „Az élet ezt hozta” – szokta mondani Erzsike, mert számára a magazinok efféle megfellebbezhetetlen bölcsességei sosem maradnak észrevétlenek.

Egyik nap úgy múlt el, mint a másik, talán ezért is tűnt fel, amikor valamelyik délelőtt a rádióban egy színésznő arról mesélt, mivel telik számára egy „tökéletes nap”: későn kel, villásreggelit készít a családnak, játszik a kislányával, ideális esetben este lesz csak előadása, napközben sem próba, sem szinkron. Nincs rohanás, van viszont jóga meg egy finom kávé a kedvenc pékségében.

A magafajta ember nem sokat töpreng azon, mit is szeret igazán csinálni, de az interjú pezsdítően hatott Berkovits úrra, s elgondolkozott: neki vajon milyen a „tökéletes nap”, és eldöntötte, hogy ezt az érzést még a héten kipróbálja. Nem szokta ünnepelni magát születésnapján, de miért ne lehetne ezúttal kicsit másképp?

A sarki hentesnél kezdett. Reggelire abált malacfül fokhagymásan, pirospaprikába forgatva, hozzá hurka-kolbász; elég fajsúlyos nyitány, ezt követően az ünnep jegyében a kávé és a reggeli újság gyors átolvasása következett a közeli cukrászdában. Majd korábbi, rendszeres programját elevenítette fel, úszni indult a Lukács fürdőbe és izzadni kicsit a gőzben. Nem remélte, hogy találkozhat valakivel a régi törzsközönségből, így kellemes meglepetésként érte, hogy a tüdőgyógyász professzor még mindig oda jár. Sok jó vele sem történt az elmúlt években, csendben öregedett, a gazdag szakmai pálya és eseménydús társasági élet jobbára neki is csak emlék maradt.

A fürdő öltözőjében Berkovits úr elővette zakója zsebéből a reggel bekészített nyakkendőt, az első virágosnál rámutatott egy fokföldi ibolyára, és díszlépésben folytatta útját, mert ebédre bizony csúcsgasztronómia ígérkezett. Erzsike a boldogságtól felsikoltott a telefonban, amikor pár napja megkérdezte; áll-e még az ajánlata arra a borjú bécsire, amivel oly régóta csábítgatja? Az igazi háziasszony csak egy pillanatra retten meg a borjúhús említésétől; elég piac működik Pesten és Budán, valahol biztos talál megfelelő minőségűt. Karajból vagy sertés szűzből egyszerűbb lenne, de ha a kuncsaft borjút „rendel”, nincs kibúvó.

Nos, Erzsike valóban nem ismert lehetetlent, és a kristálytiszta, aranyló húsleves után, az apróvirágos tányéron ott pompázott minden idők legszebb bécsi szelete, tetején citromkarika, mellette kockaburgonya – ahogy a nagykönyvben meg van írva –, és amihez még a legtökéletesebb almás rétes is alig tudott valamit hozzátenni. Az újabb szakmai elismerést elégedetten nyugtázta; nem hiába dicsérte hajdan az ura, milyen virtuózan forgatja a fakanalat még a hagyományos fogások esetén is. Csak persze, legyen kire főzni… És míg Berkovits úr egy újabb szelet rétest vett a tányérjára, elérkezettnek látta az időt, hogy feltegye kedvenc lemezét a „hogyan boldogulnak a magányos férfiak a hétköznapok útvesztőiben” címmel. Mert lehetne ám mindennap jókat enni, aztán miért idegen takarítónő mossa egy finom úr fehérneműjét, vasalja az ingeit, meg a vásárlás, a sárga csekkek befizetése; egy komoly férfi egész mást érdemelne, nem igaz?

Berkovits úr ezen még sosem gondolkozott, így ezúttal sem úgy reagált, ahogy Erzsike várta volna; jelenlegi életét csöppet sem érezte teljesnek, de a jövőt illető leghomályosabb közös tervek is beláthatatlan bo-

nyodalmat okozhattak volna, inkább gyorsan kimentette magát valami olyasmivel, hogy még be kell mennie a bankba, és udvarias kézcsókok közepette magára csukta a liftajtót.

Délutánra még tervezett valamit: digitális felújításban újra meg akarta nézni a *Szerelmesfilmet*. Két lábbal járt a földön, semmi sem állt tőle távolabb, mint a nosztalgiázás, reggel, az újságban rábukkanva, mégis eszébe jutott az az esős délután, mikor Gittával beültek a moziba. Egész éjszaka esett, de erről ők már nem vettek tudomást... Valamikor az eljegyzés után történt mindez – tűnődött a Böszörményi út egyik sörözőjének ablak felőli asztalától figyelve a kora esti forgalmat.

Hazafelé már sokkal lassabban ment, mint ahogy reggel elindult, bár nem érzett fáradtságot. A lakásba lépve nem gyújtott lámpát, ledobta kabátját, és a nappaliban leült a kanapéra. Jó lett volna visszaidézni e tudatosan tervezett nap összes „tökéletes" elemét, de annak a fiatal szőke nőnek a látványa, aki a söröző előtt éppen két gyereket segített ki egy autóból, minden mást eltörölt. Az elmúlt órákból csak arra a három emberre emlékezett, akikhez ebben a fapados életben egyedüli köze volt: Krisztike szép hosszú hajára, ami pont olyan, mintha a feleségét, Gittát látná, a szeme is Gittáé, akivel valaha minden perc tökéletesnek tűnt... És a két kisfiú: az annyira várt unokák, akiket három éve látott utoljára, amikor egy délután ő vigyázott rájuk. De belefeledkezett a sporthírekbe, amikor a kicsi leesett a fotelről... Megelevenedett a kapkodás, a sikítás, a vér, a mentő és az „ennyitsevárhatoktőled"...

Most épp csak összevillant a tekintetük, és a fiatalaszszony már húzta is el a fiúkat az autótól. Berkovits úr talán mondott volna valamit, de a vendéglő üvegfala elválasztotta őket. Az üvegfal és a három év.

A „tökéletes nap" története ekkor véget is ért. Nem maradt más hátra, mint felhívni Radnait, és lemondani az esti kártyapartit.

Horváth Adrienne

A sarki hentesnél kezdett. Reggelire abált malacfül fokhagymásan, pirospaprikába forgatva, hozzá hurka-kolbász; elég fajsúlyos nyitány, ezt követően az ünnep jegyében a kávé és a reggeli újság gyors átolvasása következett a közeli cukrászdában.

A józanság története

Római katolikus templom, Újrónafő

A román kori templomokra emlékeztető ablaknyílások

A sekrestye toldalékként kapcsolódik a templomhoz

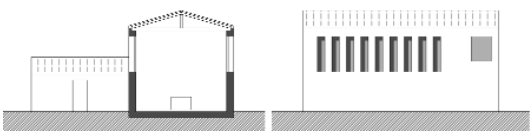

Az Istennek méltó épületet alkotni különleges ajándék. Az elkészült mű pedig az ember és a Teremtő viszonyáról, e viszony pillanatnyi állapotáról, mélységéről szól, üzenete egyértelmű, gyökerei évezredekbe kapaszkodnak. A hiteles formát megtalálni annál nehezebb; hagyomány és célszerűség, anyaghasználat, útkeresés, kulturális és földrajzi elhelyezkedés, beágyazottság – mind olyan tényezők, amelyek érte és ellene egyaránt készek érvelni.

A Lépcső sorozata néhány olyan liturgikus teret szeretne bemutatni, amely ezen nehézségek ellenére öltött testet – e szókapcsolat spirituális áthallását is megérezve. Válogatásunk nem törekszik – nem törekedhet – átfogó helyzetjelentésre, csak szerény vázlat lehet, pillanatfelvétel néhány olyan kortárs épületről, amely az ég felé néz.

Újrónafő. A Hanság szélén, Mosonszolnok peremből tagosított falu betelepített hajdúságiakkal. Álmos ritmussal sorjáznak a családiházas telkek, a horizontot nem bökik tornyok és templomok, a háttérben azonban szélkerekek árulkodnak egy fejlettebb ipari környezetről, a nyugati határszélről.

A kilencszáz fős falu első lakói hajdúböszörményi reformátusok voltak, akik az ötvenes évek végétől imádkozhattak előbb a magtárban, majd a lelkészlakban. A katolikusok csak az ezredfordulóra duzzadtak háromszáznyolcvan főre, így közösségüknek nem volt saját temploma. A kilencvenes évek közepén a hívekben fogalmazódott meg az építés gondolata, és csaknem tíz év előkészítés után, 2006-ban rakták le az ökumenikus templom alapkövét. Az akkori plébános katolikus bálokat szervezett, és ezeken a közösség tagjai téglajegyek vásárlásával segíthették a templom ügyét. Azt a házat kétszázötven fő befogadására tervezték, befejezését pedig 2009-re várták, ám pénz csak az alaptestek kiöntésére volt. A munkák többéves szünete után a püspökség egy józan, ötven-hatvan főt befogadó kistemplom tervezésére kérte fel Czigány Tamás építészt, aki elkészítette az eredeti dokumentumokon alapuló módosított építési engedélyezési terveket.

A napfelkelte végigsúrolja a szentély falát

Öt, modellekkel kidolgozott terv előzte meg a végső változatot. A vázlatok lánccá fűződve a belátás és a józanság történetét mesélik, amelynek középpontjában az elengedés áll. Az építész és munkatársa, Cseh András első ötlete egy olyan tömeg volt, amely sikerrel olvaszthatja önmagába a sekrestye és a kiszolgáló helyiségek blokkját. Ez az igény vezetett előbb egy kéthajós, majd egy belső udvaros elrendezéshez, mindegyikben kiemelkedő szerephez juttatva a peremként körítő falat.

Elengedni ezt az elvet és elfogadni, hogy a sekrestye tömege majdhogynem toldalékként kapcsolódjon a teremtemplomhoz: ez lett a tervezés története.

Marosi Ernő művészettörténész a magyar falusi templomokról értekezvén, a XIX. század közepére helyezi a műfaj végét. Mint írja „ettől kezdve, ha falun templom épül, rendszerint nem belőle, nem közösségének akaratából nő ki, hanem bele épül, bele települ. Ez a folyamat nem valamely külső kényszer eredménye. A fejlődés során alakul ki a falusi közösségnek az az állapota, amelyben már nem képes létrehozni templomában a maga sajátos szellemi központját – és nem is itt keresi. A XIX. század folyamán a falu a templomát kapja vagy veszi: ez az építészet iparággá, a városi vállalkozók területévé válik, s eközben sajátos művészi arculatát is elveszíti. Vagyis: mint építészeti műfaj megszűnik.” Mintha ez a templom visszaidézne valamit ebből a műfajból; mintha e a párszáz lelkes közösség spirituális igénye újra középpontot teremtett volna ezen középpont nélküli, hansági vidéken.

Építész: Czigány Tamás / Fotó: Czigány Tamás / Szöveg: Wesselényi-Garay Andor
Hálásan köszönjük az Artifex Kiadónak, hogy a *Metszet* c. folyóiratban megjelent anyagot a Lépcső rendelkezésére bocsátotta.

Megérteni és értelmezni a minket körülvevő kicsit tágabb világot – a gondolkodó ember természetes törekvése ez –, választ és feloldást találni a kérdőjelekre. Jelen írás – amely a Lépcső 192. számában megjelent gondolatok 2. része – túllép egy műszaki értelmiségi mindennapi feladatain, ennek ellenére nem kíván politikai hangulatot kelteni, még akkor sem, ha a leírt jelenségek ebből a közegből valók. Sok év óta szoros munkaviszony fűz a németországi Braunschweig városához, rendszeres utazásaim, személyes kapcsolataim hátterével szeretném leírni, közvetíteni a felénk irányuló, gyakran tapasztalt értetlenséget.

Jövőképtelenség

Olcsón megszerezhető kényelem?

A cikk szerzője a Budapesti Műszaki Egyetemen szerezte villamosmérnöki diplomáját és doktori fokozatát. Cégében több mint 20 éve folyamatfelügyeleti rendszerekkel és azok szimulációjának fejleszt(et)ésével foglalkozik. Három felnőtt lány édesapja, egy unoka nagypapája. Feleségével 30 éve él boldog házasságban. Bár sosem lakott a plébánia területén, fogantatása pillanatától a Szent Imre-templomba jár, itt ministrált, majd vezette a ministránscsapatot. Itt nőtt bele a kisközösségek szolgálatába, és feleségével maga is vezet(ett) ilyet. Szabadidejében szívesen biciklizik és épít repülőmaketteket.

Töprengésünket ott hagytuk abba, hogy a nemzeti büszkeség legkisebb megnyilvánulása is milyen ijesztő lehetőség egy ildomosan, lehajtott fejjel járó német polgár számára. Az Egyesült Államokkal vagy Dániával ellentétben egy német sose merne nemzeti lobogót felhúzni a birtokán. A kiskertegyesületben a házikó fölött lenghet bármely külföldi zászló (például jellemzően török vagy ír), a bátrabbaknál talán a kedvenc futballcsapat zászlója, de a nemzeti trikolórt megjeleníteni bizony otromba illetlenség volna.

Ezért hatott döbbenetként a 2006 júniusában Németországban rendezett labdarúgó világbajnokság idején fellángoló nemzeti önérzet. Az autók ablakain kis zászlók jelentek meg, a visszapillantótükrök nemzeti színű huzatokat kaptak, az emberek közösen nézték az utcákon a meccseket, és örültek a sikereknek – még akkor is, ha a Nationalelf csak a bronzérmet nyerte el. És bár reményre adott okot, hogy ez a magára találás segíteni fogja a múlttal való leszámolást, de sajnos a pillanat gyorsan elpárolgott, és vált szégyellni való emlékké. Pedig a feldolgozatlan múlt továbbra is gúzsba köti e népet – és sokszor más vesztes hatalmak népeit is. Ők fasiszták, népirtók, akiknek semmi szavuk sem lehet. És aki fel meri emelni akár csak a tekintetét is, az nacionalista.

Nem tudom pontosan, kinek áll érdekében egy egész nemzetet gúzsba kötve tartani, de a folyamatos önlebecsülés náluk kötelezővé vált. Legutóbb egy, a repülés történetével foglalkozó szakújság olvasói levelében találkoztam ezzel az önmegsemmisítő szemlélettel. A felháborodott olvasó azt kifogásolta vehemensen, hogy miként mer az újság több cikkében is büszkén tekinteni a '40 évek eredményeire (mind technikai, mind katonai értelemben), amikor „Németország akkor egy bűnös, hódító háborút folytatott". Félreértés ne essék, a háború minden kegyetlenségének és igaztalan voltának elítélésével egyetértek. De miért tilos Németországban bárminek örülni vagy büszkének lenni mindarra, ami német? Ennek még gondolata is az Übermensch ideológiáját idéző, tiltott szellemi kísérlet. A szerénynek kevéssé leírható Egyesült Államokban nagy elismerést vált ki minden, ami „Made in Germany" – főleg a gépek és az autók. Azért, hogy a VW, BMW és Mercedes piachódítását letörjék, még egy környezetvédelmi botrányt sem voltak restek kirobbantani. (Mert azt senki se gondolja, hogy a többi autógyártó nem használta ki ugyanúgy a pontatlan szabályozások adta játékteret. Az amerikai fogyasztó kevéssé törődik a környezetvédelemmel, nagy ország az, s elfér benne, ami már nem használható.)

Igaz, a '30-as évekre a németek nem lehetnek büszkék, ezzel ellentétben az európai kultúrához való hozzájárulásukra bátran lehetnének azok. Sokat köszönhet nekik a matematika és a műszaki tudományok, ezen a nyelven alkottak a filozófiatörténet meghatározó alakjai – még ha némelyikük világképe inkább romboló volt is –, és az európai klasszikus zenei élet óriásai ebből a kulturális bölcsőből nőttek ki, ahogy a teológiai gondolkodás számos meghatározó alakja. Rájuk miért nem szabad büszkének lenni?

Erre az értékhiányos, tudatos kicsinységre rímel a svéd önsorsrontás egyik legutóbbi példája. Az iskolák tananyagából törölték a XVII. század oktatását, amikor egyedül az európai történelemben a maroknyi svéd nép történelmet írt, és az egész Baltikumra kiterjesztette befolyását. De egy mai svéd gyerek inkább foglalkozzon csak a XXI. század eredményeivel (mik is azok?) – és a bevándorlók érzelmeit különben sem illik megsérteni...

A XX. század traumája pedig nem szabadna, hogy a mai generációt megnyomorítsa, hiszen közel 90 évvel ezelőtti eseményekről beszélünk! Az azóta eltelt idő pedig inkább 3 generáció, mint egy emberöltő. Nem vagyunk felelősek dédapáink tetteiért! A múlt ismerete

fontos; ne kövessük el újra ugyanazt a hibát, de mindennapjainkat nem nyomoríthatja meg déd- és nagyapáink vétke. Miért kell lehajtott fejjel szégyenkezni? Ha a mai nemzedékeknek lenne erős jövőképe, akkor ezen régen túltehették volna magukat. De épp ez a baj: egy ilyen jövőkép kialakulását gátolja a folyton felhánytorgatott múlt, és a mélyen, kicsiny gyermekkortól gondosan beépült roppant erős önkorlátozás.

dést mutattak, hogy a Habsburgok innen telepíthetik újra a töröktől visszahódított és „pusztává lett" Magyarországot! Hol van ma ez az élni akarás?

A (gazdaságból) hiányzó utódokat pedig valahogy helyettesíteni kell. Erre való az olcsó rabszolgák behozatala. A kertész, aki pár euróért lenyírja a füvet, a kukás, aki elviszi a szemetet, az ápoló, aki gondozza az időseket. És ezért az olcsón megszerezhető kényele-

A cél az önmagában bizonytalan fogyasztó kitermelése. Egyrészt a múlt, a gyökerek levágása és megutáltatása, másrészt a földi lét másik határának, a jövőnek kiüresítése. A jövőtlenség elfogadtatása. Ez látszik a német társadalmon: a gyermekvállalás végletekig való halasztása, illetve az utódok nélküli lét térnyerése. Azt igazán nem állíthatja senki, hogy ennek ma Németországban anyagi okai volnának. Sokkal inkább az önbizalom, és a a jövőbe vetett hit hiánya. A céltalanság. Vagy ahogy Kertész Imre írta: a sorstalanság. Nincs Isten, nincs haza és nincs család.

Egy idősebb kolléganő mondta még 20 évvel ezelőtt: ő bizony 10 gyermekes családból származik, pedig az édesapja évekig volt közben orosz fogságban. És akkoriban ők (az '50-es évekről beszélünk), nem számítottak csodabogárnak. De 2000-ben a templomi közösségben már egy kezemen meg tudtam számolni a 3 gyerekes családokat... Mert a templomba járó keresztények sem jobbak, mint az őket körülvevő társadalom. Lenyomatai és tükörképe annak.

Gondoljunk bele, hogy mennyivel erősebb volt korábban a jövőbe vetett hit. Mindig lenyűgöz az a tény, hogy a fél Németországot kiirtó (több mint 6 millió áldozat!) 30 éves háború (1618–1648) után alig két generációval a délnémet fejedelemségek már olyan túlnépesemért nem drága az „értéktelen" német kultúra kiárusítása. Ha nincs gyermekem, mit számít nekem, mi jön utánam? Csak az én kényelmem még meglegyen!

És ha nem hiszek a saját (kulturális) értékeimben, akkor mit ajánlhatok fel a befogadott idegeneknek? Nem természetes-e, hogy eszük ágában sincs integrálódni, azaz átvenni a hazai szabályrendszert. Hiszen mihez is idomuljanak? Az értékvesztettséghez? A jövőtlenséghez? Vagy milyen nagyobb jót látnak meg bennünk? Ez jelenleg Európa legnagyobb deficitje, és lássuk be, a miénk is: nem tudjuk hitelesen felmutatni értékeinket, mert nem hiszünk bennük. A liberális ideológia mindent relativizáló hálója ránk terül.

Fejtegetésem a németek megértését kívánta szolgálni, de talán nyilvánvaló a számos hazai párhuzam. Ne csak más nemzetek miatt csóváljuk fejünket, hanem tegyünk azért, hogy nálunk ez ne nyerhessen tovább teret. Mert a jövőtlenség érzésének itthon is sok áldozata van. Főleg a főváros bűvkörébe vont, gyökértelen fiatalok körében! Azokra a fiatalokra gondolok, akik a vidéki településekről kerülnek a nagyvárosba, és nincs közösségük, támaszuk. Nem lehetne ez egy konkrét missziós területünk?

Mergl K. Attila

Kannákban a tejet

Füsi József lágymányosi szociográfiája

Képzeljük el úgy az Eötvös Collegium Ménesi úti, impozáns épületét, hogy a Gellért-hegy lejtőjén nincsenek előtte házak. Amikor 1910-ben elkészült, egymagában uralta a teret. Külsejével és helyével is lehetett hatása a tudomány és oktatás Alpár Ignác tervezte csarnokának. Füsi József, az egykori diák – a sokoldalú irodalmár – mítoszt formázó szociográfiájában így emlékezett alma materére: „…ide épült a párizsi École Normale mintájára a világhírű Eötvös-kollégium is, mely baglyos homlokát a déli napfényben fürdeti, és szívja magába a dél kultúráját; ablakában állva hány kollégista gondolhatta, hogy itt fut át szellemi életünk egyenlítője.” Nem véletlenül említi a dél kultúráját, hiszen magyar-olasz-latin szakot végzett az egyetemen, a kollégiumban Horváth János, irodalomtörténet-írásunk klasszikusa volt a mentora.

Füsi József (1909–1960) a Dunántúlról került a kollégiumba, az 1920-as és 30-as évek fordulóján végezte tanulmányait. Viszonylag rövidre szabott élete alatt elsősorban az olasz irodalom hazai népszerűsítésében játszott fontos szerepet: „Senkit sem ismertem, akinek ennyire az olasz a választott népe.” – írta róla olvasónaplójában Németh László. 1935-től egy évtizeden át a budapesti olasz középiskola tanára, néhány évig pedig a *Szép Szó* munkatársa volt. Számos olasz író műveit (például Pirandello, Moravia, Lampedusa) az ő fordításában olvashattuk. Ő magyarította Boccaccio nevezetes Dante-életrajzát. Itáliai útirajzában (Tengeri szél) így említi az Isteni színjáték szerzőjét: „Dantét különben minden este olvasom – itt egészen másképp hat rám, mint odahaza. Itt: hiteles. Ráismerek alakjaira. Aztán meg itt fekszik a szomszédban, naponta járok el a sírja előtt.”

Búcsú Lágymányostól című szociográfiája a *Napkelet* című folyóiratban látott napvilágot (1937. 8. szám). A harmincas évek első felében sorra jelentek meg a magyar tájakat bemutató szociográfiai kötetek; Füsi József kísérlete egy városrész hangulatát próbálta írásában megörökíteni. Ahol a legtöbbet élt Budapesten. Mítoszt körít mondandója köré, az elbeszélő varázsital hatására óriássá nőve a Citadelláról veszi számba Lágymányos egy nyári napjának életét. „Az első komoly zaj…a tejeskocsik sorának zörgése, melyek éjjel kettőtől reggel hatig egymástól nagy távolságban, mint harci trén kocsik végigrázkódnak a hosszú Horthy Miklós (ma: Bartók Béla) úton és viszik a köveken összeverődő kannákban a tejet Pest gyomrának.” Hajnaltájt: „…látni amint a Kamaraerdő fölött hosszú sávokban szakadozik a köd, és a gyárkémények füstje lengő hínárként csüng le róla, és alattuk felsivítanak a szirénák, búgnak a gyárkürtök.” A táj közeli múltját így jellemzi: „Ez a vidék akkoriban, a század elején majdnem teljesen lakatlan volt, a Gellért-hegy délnyugati lejtőjét szőlők és barackligetek borították.” Ezen a környéken született a két háború között a közös tulajdonú társasház: „Ezekből igen sok van már Lágymányoson elszórva, a kihúzott úttöltések mentén, melyek geometriai szigorral szabdalják át a lágymányosi réteket.” Majd egy délutáni jelenet: „Négy óra. Az utcasarkon pilledt csoportok álldogálnak; az autóbuszra várnak, mely néha bőgve és vágtatva rohan elő a csendes Lenke térről (Kosztolányi tér). Később pedig: „hét óra felé, kissé megenyhül az idő. A Gellérthegy padjai megtelnek szerelmes párokkal..., a Pestről átözönlő közönség nagy része a Szikla-kápolnába árad az esti áhítatra.” A kiszabott idő vége felé pedig: „Éjjel félkettő körül, mintha néhány percre megállna az élet, minden mozdulatlan. De most vágtat végig őrületes sebességgel egy 61-es a Szent Imre herceg-úton (Villányi út), mintha egész napi késedelmét akarná pótolni.” Pillanatképek, érzelmes körséta a Gellért-hegytől az összekötő vasúti hídig.

Kiss Gy. Csaba

Jelen írás a szerző „Szentimrevárosi Athenas” címmel indított sorozatának része, amely kerületünk irodalomtörténeti múltjáról készít tartalmas pillanatfelvételeket.

Cikkünk szerzője művelődéstörténész, az MTA doktora, c. egyetemi tanár. A berlini Humboldt Egyetem, a Zágrábi Egyetem, a Károly Egyetem és a Varsói Egyetem vendégtanára. József Attila-díjas író, 20 önálló könyve látott napvilágot. Az egykori József Attila (most Szent Imre) Gimnáziumban érettségizett 1963-ban, szűkebb hazája a Szentimreváros. Szenvedélye a csavargás az Adriától a Balti-tengerig.

ÚJBUDA Véled épül

czia Szent Imre Alapítvány

Felelős kiadó: Szkaliczki Csaba Örs O.Cist. plébános / Szerkesztette, tervezte és készítette Csányi Tamás karnagy@szentimre.hu

Újbuda Önkormányzata és a Szent Imre Alapítvány támogatásával

képek: Pexels / Fortepan / Jani János